

Особливості використання засобів адаптивного фізичного виховання в процесі корекції рухових порушень дітей із церебральним паралічем

Глухівський національний педагогічний університет Імені Олександра Довженка (м. Глухів)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз досліджень цієї проблеми. Останнім часом проблема створення оптимальних умов для життєдіяльності дітей з обмеженими можливостями привертає увагу все більшої кількості фахівців різних спеціальностей. Особливо це стосується дітей із церебральною патологією, яка зумовлена руховими порушеннями.

На думку Н. А. Гросс [1], різноманітні рухові порушення в дітей із церебральним паралічем проявляються в порушенні функції нервово-м'язової системи й пов'язані з надмірно підвищеним або зниженим м'язовим тонусом. Ю. А. Ковальова вважає, що головним засобом реабілітації дітей хворих на церебральний параліч повинна стати адаптивна фізична культура [5].

За даними С. П. Євсєєва, засоби адаптивного фізичного виховання (АФВ) в умовах сьогодення відіграють важливу роль у розв'язанні проблеми корекції рухових порушень [2]. Різноманітність і спрямованість фізичних вправ, що застосовуються в системі АФВ, варіативність їх виконання дають змогу здійснювати добір і необхідне їх поєднання з урахуванням завдань корекції рухових порушень та підвищення фізичної підготовленості до оптимального рівня в дітей із церебральним паралічем.

Важлива думка Г. А. Єдинака, який зазначає, що систематичність і безперервність застосування засобів фізичного виховання в поєднанні із зусиллями сім'ї та установ різного відомчого підпорядкування розглядаються як ефективний напрям розв'язання проблеми [3].

Аналіз науково-методичної літератури свідчить про значну кількість досліджень із проблем корекції рухових порушень у процесі реабілітації засобами ЛФК [1, 6], із використанням тренажерних пристроїв [1] та за рахунок застосування традиційних засобів фізичного виховання й спорту [4, 5, 7].

Але, незважаючи на певні досягнення в цій сфері, існує необхідність подальшої розробки методик корекції рухової діяльності дітей із церебральним паралічем за допомогою пошуку нових засобів, методичних умов їх застосування, оптимізації поєднання засобів фізичного виховання з іншими чинниками цього процесу.

Мета дослідження – проаналізувати дані спеціальної науково-методичної літератури, вивчити й узагальнити передовий досвід використання засобів адаптивного фізичного виховання в роботі з дітьми з церебральним паралічем.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати засоби корекції рухових порушень дітей із церебральним паралічем.
- 2) з'ясувати особливості методичних умов використання відомих засобів корекції рухових порушень дітей, хворих на церебральний параліч;
- 3) виявити особливості індивідуалізації методик із корекції порушень рухової діяльності дітей із церебральним паралічем.

Методи дослідження – аналіз науково-методичної літератури та документальних джерел.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Аналіз науково-методичної літератури свідчить, що єдиного стандартизованого методу корекції рухових порушень серед дітей із церебральним паралічем не існує. Огляд сучасних методик [4, 6, 7, 10], спрямованих на корекцію рухових порушень дітей із церебральним паралічем, дає змогу стверджувати, що всі вони мають свою специфіку, але водночас як одну з обов'язкових складових частин уключають адаптивну фізичну культуру.

Використання засобів фізичного виховання під час роботи з дітьми з церебральним паралічем засвідчено в наукових працях Т. Фау [12]. В основу його корекційної роботи покладено виконання фізичних вправ зазначеним контингентом у трьох режимах:

Перший режим – це виконання примітивних рухів на животі (схожих на рухи класу риб); другий – виконання більш складних рухів; третій – ще складніших рухів (схожих на рухи змії, інших плазунів), у яких задіяно всі кінцівки.

Фахівці вказують на необхідність застосування фізичних вправ, спрямованих на розвиток здатності до рівноваги серед дітей із зазначеною нозологією [5, 7]. На їхню думку, ці вправи повинні виконуватися на місці, а також під час пересування, без участі зорового аналізатора, за допомогою зменшення опори або зміни положення верхніх кінцівок.

Відомі методики зарубіжних науковців, сконцентровані на використанні фізичних вправ під час формування основних моторних функцій серед осіб, котрі мають церебральний параліч. На думку

розробників методики, систематичне виконання фізичних вправ дає можливість покращити відчуття руху, залучити до роботи якомога більше груп м'язів [13].

Під час проведення корекційної роботи з використанням фізичних вправ потрібно дотримуватися рекомендації К. А. Семенова, Н. М. Махмудова, які вказують на необхідність максимального розслаблення всіх або більшості спазмованих м'язів тіла й кінцівок перед її початком [8].

Корекцію рухових порушень осіб, котрі мають церебральний параліч, із використанням музичного супроводу відображено в методиці О. С. Стерник [10]. На думку автора, виконання вправ, спрямованих на корекцію постави, негативних змін у суглобах, під музичний акомпанемент у цьому випадку є важливим терапевтичним засобом, що сприяє руховій активності.

До методики оздоровчо-корекційних занять із дітьми 6–9 років із церебральним паралічем, розробленої А. А. Литвиновим [7], були залучені:

- вправи з предметами;
- фізичні вправи в басейні;
- вправ з невеликими обтяженнями;
- рухливі ігри;
- вправи на збереження рівноваги й вертикального положення тіла.

Г. А. Степанова зі співавторами під час визначення ефективності застосування засобів адаптивної фізичної культури в процесі реабілітації хворих на церебральний параліч виявила позитивний їх вплив, якщо ці засоби підбиралися з урахуванням тяжкості захворювання, індивідуального підходу та особистих якостей дитини [9].

Водночас виявлено залежність підбору фізичних вправ від форми церебрального паралічу та рівня моторного розвитку [4]. На думку науковців, саме такий підхід дасть змогу найбільш ефективно проводити корекційні заходи серед зазначеного контингенту. Схожу думку висловила О. Е. Шаталова, яка вказала на необхідність підбору фізичних вправ залежно від нозологічних форм церебрального паралічу [11].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз літературних джерел свідчить, що останнім часом особливої актуальності набуває проблема корекції рухових порушень в осіб із церебральним паралічем. Удосконалення методик ведеться переважно за допомогою пошуку ефективних засобів адаптивного фізичного виховання індивідуалізації їх використання.

Проаналізований нами досвід практичної роботи фахівців дав підставу констатувати певну ефективність методик адаптивного фізичного виховання для розв'язання проблеми корекції рухових порушень серед осіб, хворих на церебральний параліч.

Подальші дослідження ефективних методик корекції рухових порушень хворих на церебральний параліч засобами АФК здійснюватимуться в основному в традиційному напрямі, пов'язаному з удосконаленням засобів. Також здійснюватимуться спроби пошуку нових методичних умов використання вже відомих засобів, досягнення більшого ступеня індивідуалізації залежно від різних чинників (форми церебрального паралічу, рівня моторного розвитку).

Джерела та література

1. Гросс Н. А. Применение физических упражнений с учетом функционального состояния детей с нарушением функций опорно-двигательного аппарата / Н. А. Гросс // ЛФК для дошкольников и младших школьников. – 2005. – № 2. – С. 26–34.
2. Евсеев С. П. Теория и организация адаптивной физической культуры : [учебник] // Адаптивная физическая культура и спорт ; под общей ред. проф. С. П. Евсеева. – Москва : [Клевер-Медиа-Групп](#), 2017. – 616 с.
3. Єдинак Г. А. Фізичне виховання дітей з церебральним паралічем : [монографія] / Г. А. Єдинак. – Кам'янець-Подільський : ПП О. А. Буйницький, 2009. – 394 с.
4. Кашуба В. Сучасні погляди на корекцію рухових порушень у дітей молодшого шкільного віку зі спастичними формами церебрального паралічу / В. Кашуба, В. Чухловіна // Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура. – 2017. – № 25–26. – С. 160–168.
5. Ковалева Ю. А. Развитие локомоторной функции у детей младшего школьного возраста с церебральным параличом средствами адаптивной физической культуры : автореф. ... канд. пед. наук / Ю. А. Ковалева. – Санкт-Петербург, 2009. – 24 с.
6. Козьявкин В. И. Церебральные параличи: медико-психологические проблемы / В. И. Козьявкин. – Ленинград, 1999. – 367 с.
7. Литвинов А. А. Особенности двигательного онтогенеза у детей дошкольного и младшего школьного возраста / А. А. Литвинов // Вестник Тамбовского государственного университета. – Тамбов, 2010. – Вып. 6. (97). – С. 114–121.
8. Семенова К. А. Медицинская реабилитация и социальная адаптация больных детским церебральным параличом / К. А. Семенова, Н. М. Махмудова. – Ташкент : Медицина, 1979. – 123 с.
9. Степанова Г. А. Воспитание интереса к физической культуре у детей с различным уровнем здоровья / Г. А. Степанова. – Сургут : РИЦ СГПИ, 1999. – 171 с.

10. Стерник О. А. Использование элементов хореографии в лечении детских церебральных параличей / О. А. Стерник // Медицинский журнал Узбекистана. – 1972. – № 4. – С. 77–79.
11. Шаталова О. Е. Формирование двигательных навыков у детей 9–12 лет с нарушением функций опорно-двигательного аппарата средствами корригирующих упражнений : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. Е. Шаталова. – Москва, 2006.
12. Fay T. Neurophysical Aspects of Therapy in Cerebral Palsy / T. Fay // Archives of Physical Medicine. – 1948. – Vol. 29. – P. 327–334.
13. Kabat H. Proprioceptive facilitation in therapeutic exercise / H. Kabat // Physical Medicine Library. – 1958. – Vol. 3.

Анотації

На основі аналізу й узагальнення науково-методичної літератури та документальних джерел досліджено проблеми корекції рухової сфери осіб із церебральним паралічем. У статті розглянуто методики корекції рухових порушень, порушень вертикальної стійкості, пов'язані з використанням засобів фізичного виховання. Вивчено основні напрями, засоби, методи й прийоми, способи їх індивідуалізації в процесі адаптивного фізичного виховання серед осіб, котрі мають церебральний параліч.

Ключові слова: адаптивне фізичне виховання, методика, корекція моторики, церебральний параліч.

Юрий Седляр. Особенности использования средств адаптивного физического воспитания в процессе коррекции двигательных нарушений у детей с церебральным параличом. *На основе анализа и обобщения научно-методической литературы и документальных источников исследованы проблемы коррекции двигательной сферы лиц с церебральным параличом. В статье рассмотрены методики коррекции двигательных нарушений, нарушений вертикальной устойчивости, связанные с использованием средств физического воспитания. Изучены основные направления, средства, методы и приемы, способы их индивидуализации в процессе адаптивного физического воспитания среди лиц, имеющих церебральный паралич.*

Ключевые слова: адаптивное физическое воспитание, методика, коррекция моторики, церебральные параличи.

Yuriy Sedliar. Peculiarities of Using Adaptive Physical Education Means in the Process of Correction of Motor Disorders of Children with Cerebral Palsy. *On the basis of the analysis and generalization of scientific and methodological literature and documentary sources it was investigated the issues of correction of the motor sphere of persons with cerebral palsy. Methods of correction of motor disorders and disorders of vertical stability were considered with the use of the means of physical education. The main directions, methods and approaches, and ways of their individualization in the process of adaptive physical education among people with cerebral palsy were examined.*

Key words: adaptive physical education, methods, motor correction, cerebral palsy.